

Басюк О.В.

Одеський державний економічний університет, Україна

Фактори економічного зростання регіону в умовах нової економіки

Сучасне світове господарство характеризується глобальними технологічними зрушеннями. Багато країн демонструють в останні десятиріччя економічне зростання. Вони заявляють про перехід до постіндустріального, інформаційного суспільства, яке базується на провідній ролі інформаційних технологій.

У зв'язку з цим важливо знати, за рахунок яких факторів досягається це економічне зростання, який внесок кожного з цих факторів у сукупний економічний успіх країни чи регіону. Ця проблема загострюється у зв'язку з економічною кризою, що відбувається у світі. Завдання з'ясування факторів зростання набуває ще більшої актуальності. Саме під час кризи здійснюються інвестиційні потоки, які покликані витягнути промисловість з економічного спаду. Таким чином, стає цікавим та важливим знати на пріоритетний розвиток яких факторів слід робити ставку економічним суб'єктам для модернізації виробництва та здійснення технологічних зрушень.

Дослідженню цих питань в різні роки присвячені роботи багатьох вчених, серед них виділимо наступних: Й.Шумпетер, Р. Солоу, Дж. Кендрик, І. Денісон, Ф.Янсен, Ф. Уэбстер В. Геєць, Л.Зайцева, Л. Петкова, З.Герасимчук, О.Єгоршин, І.Маркович, Н.Яблонська тощо.

В свої дослідженнях Геєць В.М. відмічає, що фінансова криза підкреслила вразливість економічної та фінансової сфери України в умовах її екзогенної орієнтації. За його думкою, для забезпечення економічного зростання на довгостроковий період необхідна активізація наступної хвили економічного зростання, яка має ґрунтуватися на новій економічній стратегії на

основі залучення довготривалих факторів зростання, що повинні мати, перш за все, ендегенізовану природу [1,с.621].

Під ендегенним економічним зростом розуміють зростання з залежністю від економічної діяльності людини. Регіон нової економіки з його потенціалом є відкритою системою, на яку впливають зовнішні ефекти. На потенціал нової економіки регіону (ПНЕР) впливають потенціал знань, технологій та інформації інших регіонів, які підлягають позитивному і негативному впливу ряду факторів.

Особливої уваги в ендегенних теоріях заслуговує апарат виробничої функції, який перенесений на процес створення знань (виробнича функція знань). Серед множини економетричних досліджень, що були присвячені НТП, результатом якого виступають інновації, можна виділити класичні роботи з декомпозиції зросту Р. Солоу, Дж. Кендрика, І. Денісона та інш. [2]. За допомогою моделі Солоу стає можливим моделювання екзогенного технічного прогресу з постійними темпами.

Факторами економічного зростання є виробничі ресурси, які створюють у певному співвідношенні органічну єдність. До класичних факторів – праця, земля та капітал, відомих ще з часів Ж.Б. Сея, стали додавати підприємницькі здібності та НТП. Підприємницькі здібності як фактор економічного зростання виділив Й.Шумпетер [3].

В літературі до основних факторів, що впливають на економічне зростання, відносять політичні, економічні, правові, соціальні, екологічні, природно-геополітичні фактори [4].

Л. Петкова групує фактори попиту та пропозиції за потенціалами зростання: природно-ресурсним, людським, уречевленим, фінансовим, науково-технічним, та пропонує конкретні оціночні показники [5].

В своєму дослідженні Герасимчук З.В. і Ткачук В.Р. описують та оцінюють вплив різних факторів на інвестиційний потенціал регіону [6]. Вони пропонує такі класифікаційні ознаки: за середовищем виникнення щодо

регіону, за способом впливу, за рівнем впливу, за напрямком, за можливістю зміни чи впливу та за періодом дії.

Інші вчені виділяють фактори, що перешкоджають інноваційній активності: економічні (нестача фінансових ресурсів, висока вартість нововведень, високий економічний ризик тощо); виробничі (нестача кваліфікованого персоналу, інформації про нові технології, ринки збуту тощо); інституціональні фактори (низький попит з боку споживачів на інноваційну продукцію, недостатня юридична ефективність законодавчих і нормативно-правових документів, нерозвиненість інноваційної інфраструктури, ринку технологій тощо) [7].

Не зважаючи на те, що питання економічного зростання приділялося багато уваги вчених, все ж не були розглянуті фактори зростання економіки регіону саме в умовах нової економіки.

Система факторів, що впливає на потенціал регіону відрізняється в умовах традиційної, постіндустріальної та в умовах нової економіки (рис. 1).



Рис.1. Система факторів, що впливають на ПНЕР*

*- розроблено автором

До екзогенних факторів мезоекономічного зростання відносяться нормативно-правові, ринкові умови, політична ситуація, інфраструктурні фактори та інші зовнішні фактори, що впливають на розвиток регіону. Наприклад, до економічних факторів відносять вплив глобалізації, ступінь відкритості економіки, транскордонне співробітництво, обсяг іноземних інвестицій, конкурентоспроможність економіки. Політичну ситуацію характеризують сталість політики в системі ЄС, співпраця у межах СНД, ефективне використання для зміцнення існуючого ладу досягнень науково-технічної революції, постійна трансформація політичної системи. До інфраструктурних факторів відносять транснаціональні мережі, інформаційні системи, міжрегіональну транспортну діяльність. В регіональному вимірі розгляд таких факторів має значно менший вплив, оскільки зовнішнє середовище однаково впливає на потенціал кожного регіону. Тому в роботі вони залишуся поза розглядом.

Серед ендогенних факторів головними виділяємо знання, технології (інновації) та інформацію, на які впливають такі чинники, як людський капітал, виробничі та інвестиційні можливості регіону, а також інтегральний фактор, що включає сукупність чинників, що характеризує внутрішній економічний стан регіону (природно-ресурсні, соціально-демографічні економічні, інфраструктурні фактори).

Знання забезпечують можливість виникнення інтелектуального продукту, інформація – інфраструктуру його поширення, а високі технології – кінцеве використання і формування попиту на продукт [8].

В умовах нової економіки знання становиться фактором виробництва. При цьому його значимість становиться більш пріоритетною, ніж класичних факторів виробництва. Роль наукового знання, зростання його використання в економічній діяльності підтверджується, починаючи з 1990-х рр., коли кількість посилань в американських патентах на статті в наукових журналах зросло більш, ніж на порядок [9]. Основними джерелами знань є наукові та науково-технічні дослідження, дослідно-конструкторські розробки, а також результати

діяльності спеціалістів щодо вивчення регіональних ринків, досвіду конкурентів і партнерів, тобто інформація, що використовується в різних бізнес-сферах.

Знання мають унікальні властивості, завдяки яким праця почала функціонувати не тільки в фізичній, а й в інтелектуальній формі. Генерація і примноження знань сприяють формуванню загального добробуту.

За думкою Н. Яблонської, у світі заслуговують уваги країни, в яких основна частина багатств створена за рахунок інтелектуального капіталу, який проявляється через впровадження новітніх технологій, експериментальних проєктів, систем менеджменту, тобто інтенсивного виробництва та сфери послуг [10].

На підставі знань створюються нові технології (інновації). У літературних джерелах є чимало визначень інновацій. Класичним підходом вважають викладене австрійським економістом І. Шумпетером ще у 1913 р. у праці «Теорія економічного розвитку» розуміння цього процесу як такого, що складається з п'яти основних варіантів: введення нового товару, впровадження нового методу виробництва продукції, відкриття нового ринку, на якому цю галузь промисловості цієї країни не було представлено, завоювання нового джерела сировини та напівфабрикатів, впровадження нової організаційної структури в будь-якій галузі.

Американський дослідник Ф. Янсен розглядав інновації «в якості магістрального шляху, що забезпечує постійне зростання і процвітання компанії» [11].

Етап нової економіки, що характерний зараз для розвинутих країн, характеризується як інформаційна економіка, основу якої складають мережеві технології. Рівень розвитку інформаційних технологій визначає конкурентоспроможність економіки на мікро-, мезо- та макрорівнях. Британський соціолог Френк Уэбстер послідовно і детально виклав основні концепції сучасного суспільства, так або інакше що базуються на понятті «інформація» [12]. Ще в 1949 р. Клод Шеннон и Уоррен Уивер визначили

інформацію як кількість, що вимірюється в бітах. Як зазначає Клодт Х.: «... у новій економіці фактором, що наявний у достатній кількості, є інформація» [13].

Як було зазначено вище, інформація є джерелом знань. Вона використовується у всіх сферах економіки і життєдіяльності, має свої характеристики, може бути позитивною, нульовою, негативною. Інформація допомагає підвищити інтелектуальну складову людського капіталу, визначає рівень і ефективність інших технологій саме в умовах нової економіки.

Зроблене дослідження дало змогу дійти висновку, що запропоновані фактори економічного зростання регіону нової економіки повинні бути спрямовані на виконання таких функцій як реалізація ПНЕР, що є основою регіону; забезпечення нарощування ПНЕР; забезпечення конкурентоспроможності регіону нової економіки на внутрішньому та на зовнішньому ринках.

При аналізі факторів, що впливають на економічне зростання ПНЕР України, тим самим забезпечують його економічне зростання, слід враховувати такі особливості: - регіональна нерівність регіонів, що пояснюється як об'єктивними, так і суб'єктивним чинниками, які слід враховувати додатково; - доступність і обов'язковість освіти, що знижує його значимість при порівнянні регіонів; - значна відмінність внутрішніх цін від світових не дозволить в повній мірі врахувати фактор зовнішньої конкуренції (іноземних виробників); - висока частка «тіньової» економіки, корумпованість економіки викликає необхідність її враховування при поясненні відмінностей в розвитку регіонів; - виділення факторів, які впливають на всі складові ПНЕР разом та тих, що стосуються якоїсь окремої складової.

Література:

1. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В.М. Геєць; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. НАН України. – К., 2009. – 864 с.

2. Кендрик Дж. Совокупный капитал США и его функционирование. — М.: Прогресс, 1976
3. Філіпенко А.С. Економічний розвиток сучасної цивілізації: Навч. посібник. — 3-є вид., перероб. і допов. — К.: Знання України, 2006. — 316 с.
4. Зайцева Л.М. Оцінка сталості розвитку економіки регіону // Управління сучасним містом. — 2001. - № 1-3(1). — С. 31-36, Петкова Л.О. Економічне зростання в Україні: регіональний вимір. — Черкаси: ЧДТУ, 20094. — 271 с.
5. Петкова Л.О. Економічне зростання в Україні: регіональний вимір / Л.О. Петкова — Черкаси: ЧДТУ, 20094. — 271 с.
6. Герасимчук З.В., Ткачук В.Р. Інвестиційний потенціал регіону: методика оцінки, механізми нарощення: Монографія.—Луцьк: Надстир'я, 2009.—232 с.
7. Управление инновационным развитием региона: монография / Под ред. А.П. Егоршина. — Н. Новгород: НИМБ, 2008. — 288 с.
8. І. Маркович. Особливості змін у промисловості України під впливом переходу до умов «нової економіки» / І. Маркович // Галицький економічний вісник. — 2010. - № 1(26). — С. 12-16
9. Управление инновационным развитием региона: монография / Под ред. А.П. Егоршина. — Н. Новгород: НИМБ, 2008. — 288 с.
10. Яблонська Н. Социально-экономические инвестиции / Яблонська Н. // Экономические инновации: Сборник научных работ. — Одесса ИПРЭЭИ НАН Украины, 2003. — Вып. №17. Структурные и институциональные преобразования современной экономики. — С. 130-135
11. Янсен Ф. Эпоха инноваций: Пер. с англ. - М.: Инфра-М, 2002.- С.9.
12. Уэбстер Ф. Теории информационного общества.- М.: Аспект Пресс, 2004.- 400
13. Клодт Х. та ін. Нова економіка: форми вияву, причини і наслідки / Клодт Х.. — К. Таксон, 2006. — 306 с.